

Monitor

**Leerlingenzorg
en ZAT's in het voortgezet
onderwijs 2011**

Monitor

Leerlingenzorg en ZAT's in het voortgezet onderwijs 2011

Paolo van der Steenhoven

Dolf van Veen

Inhoud

	Samenvatting	5
	Inleiding	15
1	Opzet van het onderzoek	16
2	De leerlingenzorg van scholen	18
	2.1 Schoolinterne leerlingenzorg	18
	2.2 Intern zorgoverleg	22
	2.3 Reboundvoorzieningen	23
	2.4 Doorgaande zorglijnen	24
	2.5 Justitieel casusoverleg en Verwijsindex	25
3	ZAT's op scholen voor voortgezet onderwijs	27
	3.1 Dekkingsgraad ZAT's op scholen	27
	3.2 Organisatorische kenmerken van ZAT's	29
	3.3 Bereik van het ZAT en aantal besproken leerlingen	30
	3.4 Deelnemers aan het ZAT	31
	3.5 Borging samenwerking met partners in het ZAT	40
	3.6 Beoordeling van het functioneren van het ZAT	43
	3.7 Evaluatie door het ZAT	47
	3.8 Gepercipieerde resultaten van het ZAT	48
4	Ambulante begeleiding	51
	Bijlage 1 Betrouwbaarheidsmarges	54
	Bijlage 2 Gebruikte afkortingen	55

Samenvatting

Het onderwijsbeleid is erop gericht te bevorderen dat scholen kunnen omgaan met verschillen tussen leerlingen. Bovendien moeten meer leerlingen met gedrags- en opvoedingsmoeilijkheden en leerlingen met ontwikkelingsproblemen en beperkingen kunnen profiteren van goede onderwijszorg in het regulier onderwijs. Scholen, samenwerkingsverbanden en hun besturen richten zich daarom op verdere professionalisering van leerkrachten, goede leergerichte voorzieningen en passende ondersteuning van leerlingen en leerkrachten.

De laatste jaren is er door het onderwijs veel geïnvesteerd in de verbreding en verdieping van de leerlingenzorg, waaronder een intensivering van de samenwerking tussen het onderwijs (scholen en samenwerkingsverbanden) en instellingen voor zorg. Op schoolniveau hebben de meeste scholen een zorgplan waarin het kader voor leer- en leerlinggerichte voorzieningen is beschreven, is er een stabiel aanbod van voorzieningen voor schoolinterne leerlingenzorg, is er een schoolmaatschappelijk werker op een ruime meerderheid van de scholen aanwezig, evenals een intern zorgoverleg of intern zorgteam, en hebben alle scholen een zorgcoördinator en een zorg- en advies-team (ZAT) waarin school en externe (zorg)partners met elkaar samenwerken.

Om betere resultaten te boeken voor leerlingen, om hen – en waar nodig hun leerkrachten en gezinnen – tijdig en snel passende hulp te kunnen bieden en om deze hulp goed af te stemmen op de (speciale) onderwijszorg, bevordert het kabinet de verdere ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van zorg- en adviesteams in het onderwijs. Het overheidsbeleid is erop gericht dat alle scholen voor basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs in 2011 kunnen beschikken over een goed werkend ZAT waarin de structurele samenwerking van het onderwijs met relevante partijen is geborgd.

De ontwikkelingen in de leerlingenzorg van het voortgezet onderwijs worden gevolgd sinds 2004.

Breed instrumentarium leerlingenzorg op scholen

De meeste scholen (96%) hebben een zorgplan of document waarin de inhoud, organisatie of de evaluatie van de leerlingenzorg is vastgelegd. Drie procent heeft geen zorgplan en 1% weet het niet.

In 2010 had 92% van de scholen een zorgplan, in 2006 84%.

Scholen leggen in een dergelijk document vooral een beschrijving van de inhoud (90%) en de organisatie van de leerlingenzorg (86%) vast.

Evaluatie van de zorgstructuur (of componenten ervan) is bij 46% van de scholen in het document opgenomen.

Scholen beschikken over een arsenaal aan instrumenten om leerlingen met emotionele, gedrags-, ontwikkelings- en/of schoolleerproblemen te ondersteunen.

Nagenoeg alle schoollocaties hebben mentoren (99%) en een of meer zorgcoördinatoren (98%) in dienst. Deze percentages wijken niet af van vorig jaar.

Tweederde tot 90% van de scholen heeft een of meer vertrouwenspersonen, decanen, dyslexiespecialisten, en orthopedagogen of schoolpsychologen.

Een schoolmaatschappelijk werker is op 84% van de scholen aanwezig. In 2005 had de helft van de scholen (52%) de beschikking over een schoolmaatschappelijk werker.

In het leerlingenzorgaanbod ontbreken evenmin ambulante begeleiding (87%) en specifieke hulp bij dyslexie (80%). Training bij faalangst en problemen met sociale vaardigheden behoort bij ruim driekwart van de scholen tot het aanbod. Op de helft tot 60% van de scholen kan een (ortho)pedagoog of een leerlingbegeleider worden ingezet, en is er preventieve ambulante begeleiding en hulp bij autismespectrumstoornissen (ASS) mogelijk.

In vergelijking met 2010 melden scholen significant vaker dat zij beschikken over leerlingbegeleiders en een veiligheidscoördinator, maar minder vaak dat zij specifieke hulp bij ADHD aanbieden.

Het interne zorgoverleg is een belangrijk onderdeel van de leerlingenzorg. In het interne zorgoverleg worden leerlingen besproken met leer- en gedragsproblemen en met sociaal-emotionele problemen, en wordt ingegaan op de handelingsverlegenheid van docenten en op veiligheidsvraagstukken.

Een ruime meerderheid van de scholen (83%) heeft een intern zorgoverleg waaraan medewerkers van de school en in meer dan de helft van de gevallen het schoolmaatschappelijk werk deelnemen.

In 2010 had 82% van de schoollocaties een intern zorgoverleg.

Scholen beschikken – naast het interne zorgteam en het ZAT – over verschillende mogelijkheden hun docenten te ondersteunen in het geval zij te maken krijgen met leerlingen met complexe hulpvragen. Bij 80% tot 96% van de scholen zijn ondersteuning door de zorgcoördinator, de leidinggevende en de schoolmaatschappelijk werker, en ambulante begeleiding vanuit het regionaal expertisecentrum (REC) beschikbaar. Een (ortho)pedagoog van de school, een kernteam van docenten en preventieve ambulante begeleiding vanuit het REC is bij circa de helft van de scholen aanwezig.

Doorgaande zorglijn

Het percentage scholen dat met het basisonderwijs afspraken heeft over de uitwisseling van informatie over leerlingen met leer-, gedrags- en opvoedingsproblemen, schommelt sterk in de tijd. Na een dip in 2010 (60%) meldt 75% van de scholen afspraken te hebben gemaakt. Bij de uitstroom naar het mbo zien we een opgaande lijn in het percentage afspraken over de uitwisseling van informatie over zorg- en risicoleerlingen (van 35% in 2006 naar 57% in 2011).

Veiligheidshuis en Verwijsindex

Weinig scholen (8%) hebben contacten en afspraken met het justitieel casusoverleg of Veiligheidshuis over informatie-uitwisseling of de overdracht van leerlingen die in het Veiligheidshuis zijn besproken.

De Verwijsindex is een digitaal systeem dat risicosignalen van hulpverleners over jongeren bij elkaar brengt. Met behulp van de Verwijsindex kunnen hulpverleners elkaar informeren en hun activiteiten op elkaar afstemmen.

Vaker dan vorig jaar melden scholen (40% tegen 27%) dat hun ZAT is aangesloten op de Verwijsindex. Twee vijfde van de scholen (39%) is niet aangesloten op de Verwijsindex en de rest (21%) weet het niet.

Reboundvoorzieningen

Reboundvoorzieningen verzorgen de opvang van leerlingen met gedragsproblemen die tijdelijk niet meer te handhaven zijn binnen de school. De meeste reboundvoorzieningen zijn bovenschools georganiseerd door het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs.

De meeste scholen (86%) beschikken evenals in voorgaande jaren over de mogelijkheid leerlingen te plaatsen in een reboundvoorziening. De resterende 14% heeft geen toegang tot een reboundvoorziening of maakt er geen gebruik van.

In 74% van de gevallen verloopt de aanmelding van een leerling bij een reboundvoorziening via het ZAT. In 2010 verliep bij 65% van de scholen de meerderheid van de aanmeldingen via het ZAT.

Als de leerling op de school terugkeert, worden zijn gedrag en ontwikkeling op 81% van de scholen enige tijd door de mentor gevolgd. Bij 67% doet de zorgcoördinator dat (ook), bij 51% het interne zorgoverleg. Het ZAT heeft hier bij 37% van de scholen ook een rol in.

Bijna alle scholen hebben een ZAT

In 2011 is het aantal ZAT's in het voortgezet onderwijs met 2 procentpunten tot 98% gegroeid. In 2010 had 96% van de schoollocaties een ZAT, in 2004 gold dat voor 60% van de schoollocaties in het voortgezet onderwijs.

Omgerkend zijn er in 2011 naar schatting 20 tot 50 schoollocaties zonder een ZAT in Nederland.

Een gemiddeld ZAT in het voortgezet onderwijs is beschikbaar voor 733 leerlingen. De helft van de scholen heeft een ZAT dat werkt voor 14 tot 559 leerlingen. De resterende scholen hebben een ZAT dat voor maximaal 2971 leerlingen actief is.

Het bereik van een ZAT is het kleinst bij praktijkscholen waar een ZAT beschikbaar is voor gemiddeld 169 leerlingen. Het bereik bij brede scholengemeenschappen is het grootst met 1052 leerlingen. In tien provincies en grootstedelijke regio's heeft minimaal 97% van de scholen een ZAT in de twee schooljaren 2010/11 en 2011/12 opgeteld. In de resterende vijf provincies en grootstedelijke regio's ligt het percentage iets lager dan het landelijk percentage.

Functies van het ZAT

Het takenpakket van de ZAT's op vo-scholen is over de jaren stabiel gebleken. In algemene zin kunnen we stellen dat een meerderheid van de ZAT's de volgende vier functies in (zeer) hoge mate vervult (cijfers voor 2010):

- interdisciplinaire probleemanalyse (71%);
- advisering / consultatie van schoolfunctionarissen (67%);
- afstemming (externe) hulpverlening op de onderwijszorg (63%);
- verwijzing / toeleiding van leerlingen naar externe instellingen (61%).

Daarnaast biedt 84% van de ZAT's in enige tot hoge mate zelf ambulante begeleiding of hulp aan leerlingen of het gezin.

Expertise en samenwerking deelnemers hoog gewaardeerd

Scholen is een lijst met 22 items voorgelegd waarvan elk iets zegt over de uitvoeringspraktijk van het ZAT. Bij deze beoordeling komen onderdelen met een hoge en een minder goede waardering naar voren. Als we de lat leggen bij aspecten van de dagelijkse uitvoeringspraktijk die door minimaal 75% van de scholen als goed of zeer goed worden beoordeeld, leidt dat tot de volgende hoogst beoordeelde aspecten:

- expertise van deelnemers (90%);
- samenwerking tussen deelnemers (89%);
- duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken (85%);
- voorzitterschap (84%);
- zorgvuldigheid uitwisseling gegevens (81%);
- kwaliteit van de ZAT-administratie (76%);
- nakomen van afspraken van ZAT-partners (75%).

Tweederde tot driekwart van de scholen beoordeelt ook de volgende aspecten als goed tot zeer goed: de structuur en het planmatig verloop van het casusoverleg, partners benutten elkaar buiten ZAT-besprekingen als netwerk, inbedding in de structuur van de leerlingenzorg op school, helderheid van procedures en afspraken, en het aantal deelnemers in relatie tot de effectiviteit.

Op twee onderdelen van de uitvoering is er in 2011 winst geboekt. Het betreft een verbetering van de kwaliteit van de ZAT-administratie (van 70% naar 76% (zeer) goed) en van de helderheid van procedures en afspraken (van 64% naar 73%).

Op twee andere punten is er juist een achteruitgang te constateren: het nakomen van afspraken met de samenwerkingspartners (van 80% naar 75% (zeer) goed) en de terugkoppeling vanuit het ZAT naar docenten en mentoren (van 60% naar 55%) worden minder positief beoordeeld.

Verbeterpunten van ZAT

Er zijn vier verbeterpunten die door 25% tot 30% van de scholen naar voren worden geschoven. Het zijn de terugkoppeling vanuit het ZAT naar leerling en/of ouders (30%), bij het bestaan van wachtlijsten gezamenlijk overbruggingshulp regelen (28%), de inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen (27%), en de terugkoppeling naar docenten en mentoren (35%). Deze punten stonden ook in 2010 bovenaan op het verlanglijstje van scholen.

Samenstelling ZAT: deelname jeugd-ggz gegroeid

Het ZAT is samengesteld uit medewerkers van de school en externe partnerinstellingen.

In het referentiemodel van het Nederlands Jeugdinstituut worden de volgende vijf externe instellingen op basis van hun expertise tot de kerninstellingen van het ZAT gerekend: de jeugdgezondheidszorg, leerplichtzaken, maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg en de politie. Afhankelijk van de casusproblematiek nemen ook andere instellingen, zoals de jeugd-ggz en het speciaal onderwijs, deel aan het casusoverleg van het ZAT.

In 2011 neemt de leerplichtambtenaar (98%) in nagenoeg alle ZAT's deel aan de casusbesprekingen, samen met een arts of verpleegkundige van de jeugdgezondheidszorg (96%). Het maatschappelijk werk (86%), bureau jeugdzorg (73%) en de politie (70%) zijn de andere kerninstellingen in het ZAT.

Bij de overige deelnemende instellingen hebben het REC cluster 4 (40%), de jeugd-ggz (40%), instellingen voor jeugdhulpverlening

(26%) – voor LVG-zorg, gesloten jeugdzorg of jeugdzorgplus – en REC clusters 3 (25%) en 2 (21%) deelnamecijfers boven de 20%.

Circa de helft van de ZAT's (46%) bestaat uit alle kerninstellingen. In 2007 was dat 36%.

Ten opzichte van 2011 meten we bij de jeugd-ggz (van 34% naar 40%) en REC cluster 2 (van 11% naar 21%) een significante groei in deelname aan het ZAT. De percentages voor de andere instellingen zijn in 2011 niet significant veranderd.

Sinds het eerste jaar van de monitor (2004) is de participatie van de meeste partijen gegroeid. Van 2007 af zien we bij de meeste van de zeven belangrijkste instellingen, waaronder de vijf kerninstellingen, dat er sprake is van een toenemende participatie (figuur 3.10). De grootste verschuivingen deden zich voor bij REC-4 (20 procentpunten groei), REC-3 (14%), jeugd-ggz (9%), politie (7%) en het maatschappelijk werk (7%). De deelnamegraad van leerplichtzaken, jeugdgezondheidszorg en bureau jeugdzorg is in 2011 gestabiliseerd.

Leerplichtzaken, de jeugdgezondheidszorg, het maatschappelijk werk en bureau jeugdzorg nemen in meer dan de helft van de ZAT's altijd deel aan de casusbesprekingen.

In vergelijking met 2010 treden er geen significante verschuivingen op voor wat betreft de altijd deelnemende partners. Medewerkers van bureau jeugdzorg en van REC cluster 2 participeren vaker dan vorig jaar op afroep.

In de frequentie waarmee de kerninstellingen deelnemen aan de casusbesprekingen – gemeten in termen van altijd of op afroep aanwezig – zien we dat sinds 2007 leerplichtzaken en het maatschappelijk werk frequenter zijn gaan deelnemen.

De deelnamefrequentie van de jeugdgezondheidszorg en de politie is ongewijzigd gebleven, bureau jeugdzorg is vaker op afroep beschikbaar.

Bij de andere instellingen nemen medewerkers van REC cluster 4 en MEE in vergelijking met 2007 vaker altijd deel aan casusbesprekingen. Medewerkers van REC clusters 3 en 4, jeugd-ggz, en andere

instellingen voor jeugdhulpverlening zijn vaker dan voorheen op afroep beschikbaar. Het RMC (regionaal meld- en coördinatiepunt waar alle schoolverlaters zonder startkwalificatie tot en met 23 jaar worden gemeld) is gedurende deze periode minder vaak aanwezig bij ZAT-besprekingen.

Formalisering inzet kerninstellingen in ZAT onveranderd

De duurzaamheid van de samenwerking tussen scholen en externe partners in het ZAT meten we door te vragen of de samenwerking schriftelijk is vastgelegd.

Het percentage schriftelijke afspraken varieert voor de vijf kerninstellingen van 36% tot 62% en wijkt niet af van de cijfers die we in 2010 noteerden.

Het schoolmaatschappelijk werk (62%) maakt het vaakst schriftelijke afspraken over de samenwerking in het ZAT, de politie het minst vaak (36%). De overige drie kerninstellingen hebben bij 54% tot 59% van de ZAT's hun samenwerking en inzet schriftelijk vastgelegd.

Bij de overige partners in het ZAT zien we dat nog steeds een minderheid de samenwerking vastlegt en dat instellingen voor jeugdhulpverlening dat in 2011 vaker dan het jaar ervoor hebben gedaan (van 21% in 2010 naar 30% in 2011).

Snelle mobilisatie hulp, goede probleemtaxatie, doeltreffende aanpak en goede afstemming

Ieder jaar laten we scholen zelf de resultaten van hun ZAT beoordelen. Dat doen ze aan de hand van een lijstje met negentien resultaatgebieden. Voor 2011 zijn er vijf resultaatgebieden die door 50% tot 58% van de scholen met 'in (zeer) hoge mate' zijn beoordeeld. De eerste vier items werden ook in de voorgaande jaren als hoogst gekwalificeerd:

- het snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp aan leerling of gezin (58%);
- goede probleemtaxatie en diagnostiek (57%);
- een doeltreffende aanpak van problemen (56%);
- goede afstemming van de onderwijszorg en hulp van externe instellingen (55%);
- tijdige verwijzing van leerlingen (50%).

Een derde tot de helft van de scholen vindt dat er ook in (zeer) hoge mate resultaten worden behaald bij:

- het tijdig signaleren van problemen van leerlingen (47%);
- een verbetering van het welbevinden van leerlingen met problemen (37%);
- vermindering van zorgwekkend verzuim (36%);
- vermindering van het aantal voortijdige schoolverlaters (33%);
- de ondersteuning van leerkrachten en mentoren (32%);
- de positieve bijdrage aan het schoolklimaat (32%).

Op een aantal gebieden worden er minder goede resultaten geboekt. Deze items werden ook in 2010 in dezelfde omvang en volgorde gemeld:

- een snelle REC/LGF-indicatie (38%);
- het vergroten van de betrokkenheid van ouders wier kind in het ZAT is besproken (31%);
- een snelle indicatie van bureau jeugdzorg (27%);
- de vermindering van het aantal thuiszitters na interventie door ZAT (19%);
- de vermindering van de handelingsverlegenheid van docenten (17%).

In vergelijking met 2010 is er op vier resultaatgebieden verandering opgetreden in het positieve oordeel. Scholen oordelen positiever over (de bijdrage van het ZAT aan) een goede probleemtaxatie en diagnostiek (van 50% naar 57% in (zeer) hoge mate), het tijdig signaleren van problemen van leerlingen (van 37% naar 47%), de vermindering van het aantal voortijdige schoolverlaters (van 26% naar 33%), en de vermindering van het aantal thuiszitters na interventie door het ZAT (van 14% naar 19%).

Er bestaat een (beoogde) samenhang tussen het oordeel over de snelheid van indicatietrajecten enerzijds en de deelname van het REC en bureau jeugdzorg aan het ZAT anderzijds.

Waar het REC cluster 4 en bureau jeugdzorg aan casusbesprekingen deelnemen, wordt net als in voorgaande jaren positiever geoordeeld over de snelheid van respectievelijk het REC/LGF-indicatietraject en het jeugdzorg-indicatietraject.

Partners van het ZAT en scholen ervaren nog steeds capaciteitsproblemen bij het bereiken van hun doelstellingen, maar het percentage neemt gestaag af. In 2006 meldde 75% capaciteitsproblemen, vijf jaar later is dat 60%.

De knelpunten blijven zich vooral voordoen bij bureau jeugdzorg (volgens 28% van de scholen) en bij medewerkers van de school zelf (24%). Andere partijen van het ZAT ervaren in mindere mate capaciteitsproblemen.

Inleiding

Dit rapport omvat de resultaten van het jaarlijkse onderzoek naar de leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs en de samenwerking tussen de leerlingenzorg van scholen, samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs en instellingen uit het (speciaal) onderwijs, het welzijnswerk, de jeugdzorg, de (geestelijke) gezondheidszorg en de politie. Het Nederlands Jeugdinstituut volgt jaarlijks de stand van zaken in Nederland op dit terrein. Opdrachtgever van dit onderzoek is het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De Monitor Leerlingenzorg en ZAT's in het voortgezet onderwijs 2011 bundelt de resultaten van schriftelijke en onlinevragenlijsten die zijn afgenomen bij scholen voor voortgezet onderwijs. De enquêtes zijn afgenomen in het najaar van 2011. De responderende scholen vormen een getrouwe afspiegeling van alle scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland.

Opbouw rapport

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 verantwoorden we de onderzoekswijze bij scholen. Hoofdstuk 2 bevat een inventarisatie van de leerlingenzorg bij scholen voor voortgezet onderwijs.

Daarnaast belichten we de toegang tot reboundvoorzieningen, het justitieel casusoverleg en de Verwijsindex. In hoofdstuk 3 rapporteren we over het functioneren van de ZAT's en de samenwerking met externe instellingen. In hoofdstuk 4 gaan we in op de relatie tussen scholen en regionale expertisecentra (REC's).

In de bijlagen vindt u een toelichting op de betrouwbaarheidsmarges van het enquêteonderzoek (bijlage 1) en een lijst met gebruikte afkortingen (bijlage 2).

Waar we in het rapport in algemene zin over 'provincies' spreken, doelen we op alle twaalf provincies en de drie grootstedelijke regio's.

1. Opzet van het onderzoek

We beschrijven in dit hoofdstuk de onderzoekspopulatie en de respons. Het onderzoek is in afwijking van voorgaande jaren alleen verricht bij scholen voor voortgezet onderwijs en niet bij de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs. In oktober 2011 zijn (alle) 1321 vestigingen voor voortgezet onderwijs aangeschreven met het verzoek mee te werken aan het jaarlijkse onderzoek. Scholen konden de vragenlijst online of op papier invullen. De samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs (swv's-vo) hebben een actieve rol vervuld in het verhogen van de respons door de aangesloten scholen aan te sporen mee te werken aan het onderzoek. De adressen van de schoollocaties zijn afkomstig van de Dienst Uitvoering Onderwijs.

Na een correctie voor administratieve en andere kaderfouten (verkeerd adres, school opgeheven of gefuseerd) komen 611 schoolvragenlijsten in aanmerking voor analyse, een respons na twee rappelrondes van 46,5%.

De respons van de scholen is voor enkele kenmerken op representativiteit beoordeeld. De scholen zijn op het niveau van vestiging vergeleken met wat bekend is uit de leerlingtellingen van de Dienst Uitvoering Onderwijs (peildatum: 1 oktober 2010). Uit deze vergelijking blijkt dat de respons alleen statistisch significant afwijkt van de steekproefpopulatie voor wat betreft de spreiding van schoollocaties over provincies en grootstedelijke regio's. Daarvoor is de respons gecorrigeerd. Na deze correctie vormt de respons een representatieve afspiegeling van de steekproefpopulatie voor de kenmerken onderwijstype (samenstelling van de vestigingen naar praktijkonderwijs, vmbo, vmbo/havo/vwo, en havo/vwo), vestigingsgrootte gemeten in leerlingaantallen, spreiding van scholen over provincies en de urbanisatiegraad van de gemeenten waarin scholen zijn gevestigd.

De meeste respondenten (64%) hebben een functie of taak, de resterende 36% heeft er twee (27%) of meer (9%). Driekwart van de respondenten (73%) is zorgcoördinator op de schoolvestiging en 25% is directielid of locatieleider. De overige respondenten vervullen functies of taken als docent (18%), afdelings- of jaargroep­leider (9%), leerlingbegeleider/ counselor (6%) of orthopedagoog/school­psycho­loog (6%).

Twee vijfde van de schoollocaties (42%) is onderdeel van een brede scholengemeenschap waarin op dezelfde vestiging naast vmbo ook havo en atheneum, gymnasium of ongedeelde vwo wordt aangeboden. Een derde van de vestigingen (34%) is een categorale vmbo-school, soms in combinatie met een afdeling voor praktijkonderwijs. Twaalf procent van de vestigingen biedt alleen praktijkonderwijs aan en eveneens 12% van de schoollocaties verzorgt brugjaren avo, en havo- en/of vwo-onderwijs.

praktijkonderwijs	12
vmbo (+praktijkonderwijs)	34
brede scholengemeenschap (vmbo/havo/vwo)	42
brugjaren avo, havo en/of vwo	12

Tabel 1.1
Scholen in respons
naar schoolsoorten,
2011 (in procenten,
n=611)

Het aantal leerlingen van de onderzochte schoollocaties varieert van 14 tot 2971 leerlingen¹. Het gemiddelde leerlingenaantal van een schoolvestiging bedraagt 730 leerlingen. De helft van de vestigingen heeft maximaal 558 leerlingen.

¹ df=610; peil-
datum: 1 oktober
2010; bron: DUO.

2. De leerlingenzorg van scholen

In dit hoofdstuk staat een beschrijving van de leerlingenzorg op de school centraal. We gaan in op de eigen voorzieningen voor leerlingenzorg en eigen programma's van scholen om zorg te bieden aan leerlingen met sociaal-emotionele, gedrags- en/of ontwikkelingsproblemen en specifieke onderwijsbehoeften, de beschikking over een intern zorgoverleg, de toegang tot reboundvoorzieningen, doorgaande zorglijnen tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs en tussen voortgezet onderwijs en mbo, en de aansluiting bij de Verwijsindex.

2.1 Schoolinterne leerlingenzorg

De meeste scholen (96%) hebben een zorgplan of document waarin de inhoud, organisatie of de evaluatie van de leerlingenzorg is vastgelegd. Drie procent heeft geen zorgplan en 1% weet het niet.

In 2010 had 92% van de scholen een zorgplan, in 2009 94%, in 2008 was dat 90% en in 2006 84%.

Scholen leggen in het zorgplan vooral een beschrijving van de inhoud (90%) en de organisatie van de leerlingenzorg (86%) vast. Evaluatie van de zorgstructuur (of componenten ervan) is bij 46% van de scholen in het zorgplan opgenomen.

	2011	2010	2009	2008	2005
mentor	99	99	97	98	99
zorgcoördinator	98	99	96	93	93
vertrouwenspersoon	89	89	90	89	93
decaan	82	84	81	83	84
schoolmaatschappelijk werker	80	80	64	56	52
dyslexiespecialist	71	68	58	58	53
orthopedagoog/schoolpsycholoog	67	65	59	60	61
remedial teacher	61	62	63	67	73

Tabel 2.1
Personele
samenstelling
scholen naar
zorgfuncties, 2005,
2008-2011
(meer antwoorden
mogelijk, in
procenten)*

(-) functie niet opgenomen in vragenlijst
(* geen significante verschillen ($p > 0.05$) met 2010)

veiligheidscoördinator/ preventiemedewerker veiligheid	56	52	44	45	-
leerlingbegeleider	55	56	62	59	65
counselor	24	24	27	27	25
begeleider hulpklassen	16	16	13	11	15
logopedist	12	9	10	10	12
contactfunctionaris allochtone leerlingen	8	8	9	9	18
ambulant begeleider	4	-	-	-	-
n	611	662	670	784	543

De twee meest voorkomende functies of taken in de leerlingenzorg op de onderzochte schoollocaties zijn die van mentor (99%) en zorgcoördinator (98%), die op nagenoeg alle scholen aanwezig zijn. Twee derde tot 90% van de scholen kent functies of taken van vertrouwenspersoon, decaan, schoolmaatschappelijk werker, dyslexiespecialist en orthopedagoog/schoolpsycholoog. Op circa de helft van de scholen zijn leerlingbegeleiders en een veiligheidscoördinator of preventiemedewerker veiligheid aanwezig.

In vergelijking met 2010 noteren we geen significante verschillen.

Zorgcoördinatie

Bijna alle scholen (98%) hebben een of meer interne zorgcoördinatoren in dienst. Twee procent van de scholen heeft geen zorgcoördinator.

Driekwart van de schoollocaties (74%) heeft één zorgcoördinator, 15% heeft er twee en 10% heeft er drie of meer.

Voorzieningen voor leerlingenzorg

Het instrumentarium voor leerlingenzorg op scholen is breed.

Nagenoeg alle scholen (97%) hebben een mentoraat. Daarnaast heeft minimaal 80% van de scholen ambulante begeleiding, schoolmaatschappelijk werk en specifieke hulp bij dyslexie beschikbaar.

Training bij faalangst en problemen met sociale vaardigheden behoort bij ruim driekwart van de scholen tot het aanbod. Op de helft tot 60% van de scholen kan een (ortho)pedagoog of een leerlingbegeleider worden ingezet, en is er preventieve ambulante begeleiding en hulp bij autismespectrumstoornissen (ASS) mogelijk.

In vergelijking met 2010 werken er vaker leerlingbegeleiders en een veiligheidscoördinator op school, maar minder vaak specialisten die hulp bij ADHD verlenen.

	2011	2010	2009	2008	2005
mentoraat	97	96	96	96	95
inzet ambulante begeleiding	87	91	-	-	-
inzet van schoolmaatschappelijk werker	84	83	69	64	57
specifieke hulp bij dyslexie	80	82	77	77	80
faalangstraining	79	78	79	78	81
sociale-vaardigheidstraining	77	76	75	74	74
inzet van (ortho)pedagoog van de school	61	-	-	-	-
leerlingbegeleider/counselor	*59	66	-	-	-
inzet preventieve ambulante begeleiding	58	60	-	-	-
specifieke hulp bij ASS (waaronder PDD-NOS, Asperger)	52	54	51	52	-
anti-pestprogramma	49	45	49	48	49
veiligheidscoördinator	*49	33	-	-	-
huiswerkbegeleiding	49	-	-	-	-
preventie ziekteverzuim vanuit GGD	44	-	-	-	-
specifieke ondersteuning voor leerlingen met leerachterstanden	44	-	-	-	-
spreekuur van externe instellingen (ggz, CJG, AMW) op school	43	-	-	-	-
specifieke ondersteuning bij ADHD	*33	39	38	38	-
inzet van schoolpsycholoog	26	-	-	-	-
specifieke hulp voor allochtone leerlingen	15	14	17	17	31
specifieke ondersteuning voor leerlingen met depressieve klachten	12	-	-	-	-
specifieke ondersteuning voor leerlingen met schoolfobie	9	-	-	-	-
andere mogelijkheden	16	20	21	20	32
n	611	662	670	784	543

Tabel 2.2
Instrumentarium voor leerlingenzorg op schoollocatie, 2005, 2008-2011 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*
(-) onderwerp niet opgenomen in vragenlijst
(* significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2010

In tabel 2.2 valt onder de categorie ‘andere mogelijkheden’ de inzet van coaches, leerlingbegeleiders, vertrouwenspersoon, trajectbegeleiding, programma’s als Rots en Water, dramatherapie en rouwverwerking.

Ondersteuning van docenten

Scholen beschikken – naast het interne zorgteam en het ZAT – over vele mogelijkheden om docenten te ondersteunen die met complexe hulpvragen te maken krijgen. Bij 80% tot 96% van de scholen zijn ondersteuning door de zorgcoördinator, de leidinggevende en de schoolmaatschappelijk werker, en ambulante begeleiding vanuit het regionaal expertisecentrum (REC) mogelijk. Een (ortho)pedagoog van de school, een kernteam van docenten en preventieve ambulante begeleiding vanuit het REC is bij circa de helft van de scholen aanwezig. Andere mogelijkheden, zoals een docentencoach, consultant van het samenwerkingsverband of het OPDC (orthopedagogisch-didactisch centrum), worden minder vaak genoemd.

Leidinggevend en die docenten kunnen ondersteunen, worden nu vaker genoemd dan in 2010, de ambulante begeleiding vanuit het REC juist minder vaak.

	2011	2010
zorgcoördinator	96	95
ambulante begeleiding vanuit REC	*83	88
leidinggevende	*83	74
schoolmaatschappelijk werker	80	-
(ortho)pedagoog	55	-
kernteam van docenten	54	52
preventieve ambulante begeleiding vanuit REC	53	55
docentencoach	40	39
leerlingenbegeleider/counselor	38	-
gedragsdeskundige/consulent van swv-vo	25	-
schoolpsycholoog	24	-
OPDC	17	20
gedragsdeskundige van de school	16	-
orthopedagoog/schoolpsycholoog	-	19
andere wijze	12	17
n	611	662

Tabel 2.3
Ondersteunings-
mogelijkheden
voor docenten
bij leerlingen
met complexe
hulpvragen,
2010-2011
(meer antwoorden
mogelijk, in
procenten)

(-) functionaris
niet opgenomen
in vragenlijst
(*) significant
verschil ($p < 0.05$)
t.o.v. 2010

2.2 Intern zorgoverleg

In 2011 heeft 83% van de scholen een intern zorgoverleg (bestaande uit medewerkers van de school en in meer dan de helft van de gevallen het schoolmaatschappelijk werk) voor het bespreken van leer- en gedragsproblemen, sociaal-emotionele problemen van leerlingen, handelingsverlegenheid van docenten en veiligheidsvraagstukken.

In 2010 meldde 82% van de scholen dat zij een intern zorgoverleg hebben.

Van de resterende 17% meldt 16% geen intern zorgoverleg te hebben, maar 7% zegt met de voorbereiding ervan bezig te zijn. Eén procent heeft de vraag niet beantwoord.

Er is een samenhang tussen de beschikking over een intern zorgoverleg en de schoolsoort. Scholen voor praktijkonderwijs (92%) en scholen voor vmbo/praktijkonderwijs (89%) hebben vaker dan gemiddeld een intern zorgoverleg, brede scholengemeenschappen (81%) en havo/vwo-scholen (69%) juist minder vaak dan gemiddeld.

Het interne zorgoverleg bestaat op 98% van de schoollocaties uit de zorgcoördinator of leerlingbegeleider. Bij meer dan de helft nemen een schoolmaatschappelijk werker (59%) en een orthopedagoog of psycholoog (51%) deel. Bij 45% neemt de afdelingsleider of teamleider deel, bij 33% een of meer mentoren en bij 27% een directielid. Andere onderwijsmedewerkers nemen minder vaak deel.

In 23% van de interne zorgoverleggen participeren al dan niet op afroep functionarissen van externe instellingen zoals jeugdartsen, leerplichtambtenaren en ambulante begeleiders.

Dit jaar meten we iets meer counselors en remedial teachers, omdat deze functies in 2011 voor het eerst als antwoordcategorieën in de vragenlijst zijn opgenomen en in 2010 onder 'overige interne medewerkers' werden genoemd.

	2011	2010
zorgcoördinator/leerlingbegeleider	98	96
schoolmaatschappelijk werker	59	56
orthopedagoog/schoolpsycholoog	51	50
afdelingsleider/teamleider	45	45
mentor	33	30
directielid	27	26
counselor	*18	6
remedial teacher	*16	5
vertrouwenspersoon	2	3
decaan	1	2
overige interne medewerker(s)	*23	16
medewerker externe instelling, van:	13	15
REC	6	3
jeugdgezondheidszorg	4	5
leerplichtzaken	2	4
bureau jeugdzorg	1	2
maatschappelijk werk	1	1
politie	<1	2
n		

Tabel 2.4
Deelnemers
intern zorgoverleg,
2010-2011
(meer antwoorden
mogelijk, in
procenten)

(*) significant
verschil ($p < 0.05$)
t.o.v. 2010

2.3 Reboundvoorzieningen

Reboundvoorzieningen spelen een belangrijke rol in de tijdelijke opvang van leerlingen met gedragsproblemen die de veiligheid van medeleerlingen en docenten negatief beïnvloeden en die een grens hebben overschreden of dreigen te overschrijden. Daarnaast worden reboundvoorzieningen voor crisisopvang gebruikt.

De meeste scholen (86%) beschikken evenals in voorgaande jaren over de mogelijkheid leerlingen te plaatsen in een reboundvoorziening. De resterende 14% heeft geen toegang tot een reboundvoorziening of maakt er geen gebruik van.

De opvang is merendeels buiten de school geregeld in een bovenschoolse voorziening op een aparte locatie (85%) en/of binnen de (eigen) school (20%).

	2011	2010	2009	2008	2007	2006
toegang tot reboundprogramma samenwerkingsverband	*85	81	82	80	80	67
toegang tot schoolinterne reboundvoorziening	20	19	16	19	20	17
n	611	662	670	784	690	661

Tabel 2.5
Beschikking over interne of externe reboundvoorziening, 2006-2011 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

In 74% van de gevallen verloopt de aanmelding van een leerling bij een reboundvoorziening via het ZAT. In detail zien we dat dit bij 48% altijd via het ZAT verloopt en bij 26% meestal. Bij 15% gebeurt het soms, 10% kiest een andere weg en 2% weet het niet. In 2010 verliep bij 65% van de scholen de meerderheid van de aanmeldingen via het ZAT.

Als de leerling op de school terugkeert, worden zijn gedrag en ontwikkeling op 81% van de scholen enige tijd door de mentor gevolgd. Bij 67% doet de zorgcoördinator dat (ook), bij 51% het intern zorgoverleg. Het ZAT speelt hier bij 37% van de scholen een rol in.

mentor	81
zorgcoördinator	67
intern zorgoverleg	51
ZAT	37

Tabel 2.6
Wie volgt leerling op school na terugkeer uit reboundvoorziening (meer antwoorden mogelijk, in procenten, n=521)

Op 34% van de scholen volgt zowel het intern zorgoverleg als de zorgcoördinator de leerling en bij 28% de zorgcoördinator en het ZAT. Bij 20% volgen intern zorgoverleg en ZAT de leerling.

2.4 Doorgaande zorglijnen

Het percentage scholen dat met het basisonderwijs afspraken heeft over de uitwisseling van informatie over risico- en zorgleerlingen, schommelt sterk in de tijd. Na een dip in 2010 (60%) meldt 75% van de scholen afspraken te hebben gemaakt.

Bij de uitstroom naar het mbo zien we een opgaande lijn in het percentage afspraken over de uitwisseling van informatie over risico- en zorgleerlingen (van 35% in 2006 naar 57% in 2011).

	bij aansluiting op basisonderwijs				bij overgang naar mbo			
	*2011	2010	2009	2006	*2011	2010	2009	2006
vastgelegde afspraken	75	60	69	56	57	46	50	35
geen vastgelegde afspraken	22	35	28	36	39	47	44	53
onbekend	3	5	3	8	4	7	6	13
n	611	662	670	661	611	662	670	661

Tabel 2.7
Afspraken over risico- en zorgleerlingen naar kritisch moment in de schoolloopbaan, 2006, 2009-2011 (in procenten)

(*) significante verschillen ($p < 0.05$) t.o.v. 2006 en 2010

Bij de overgang van het basisonderwijs zien we dit jaar geen significante verschillen tussen schoolsoorten. Wel noteren we – evenals voorgaande jaren – verschillen bij de overgang naar het mbo. Een hoger percentage afspraken tussen het voortgezet onderwijs en het mbo komt voor bij het praktijkonderwijs en vmbo-/praktijkonderwijsscholen, waar respectievelijk 81% en 65% van de scholen een regeling met het mbo heeft getroffen. De havo/vwo-scholen, wier leerlingen in beperkte mate doorstromen naar het mbo, hebben in 26% van de gevallen afspraken gemaakt en de brede scholengemeenschappen in 53%.

2.5 Justitieel casusoverleg en Verwijsindex

Weinig scholen (8%) hebben contacten en afspraken met het justitieel casusoverleg (JCO)/ hulpverleningscasusoverleg (HCO)/Veiligheidshuis over informatie-uitwisseling en/of overdracht van leerlingen die in het Veiligheidshuis zijn besproken. In 2010 noteerde 11% afspraken te hebben.

Ruim de helft (55%) heeft geen afspraken en 38% van de scholen weet het niet.

Verwijsindex

Vaker dan vorig jaar melden scholen (40% tegen 27%) dat hun ZAT is aangesloten op de Verwijsindex risico's jeugdigen (VIR). Twee vijfde van de scholen (39%) is niet aangesloten op de Verwijsindex en de rest (21%) weet het niet. Volgens scholen die niet zijn aangesloten op de Verwijsindex heeft dat deels te maken met het ontbreken van een Verwijsindex in de gemeente of regio (5%) of met de voorbereidingstijd die benodigd is voor aansluiting (9%).

Het merendeel van de scholen met een ZAT aangesloten op de

Verwijsindex (60%) bepaalt in het ZAT om een leerling die daar wordt besproken, aan te melden bij de Verwijsindex. Acht procent van de scholen meldt altijd aan en 6% nooit. Bij 24% is hiervoor (nog) geen beleid.

Omgekeerd, leerlingen met twee of meer meldingen bij de Verwijsindex worden door 9% altijd in het ZAT besproken. Bij 32% bewaakt de zorgcoördinator of voorzitter van het ZAT de meldingen en beoordeelt hij of zij de wenselijkheid van een agendering van deze leerlingen bij de volgende ZAT-bespreking. Bij 25% is aan het de leden van het ZAT om een leerling met meldingen bij de Verwijsindex in het ZAT voor bespreking aan te melden. Elf procent bespreekt geen leerlingen als er meldingen bij de Verwijsindex zijn gedaan. Ruim een kwart (28%) weet niet hoe dit proces in het ZAT verloopt.

3. ZAT's op scholen voor voortgezet onderwijs

Het zorg- en adviesteam (ZAT) op scholen voor voortgezet onderwijs staat centraal in dit hoofdstuk. Een ZAT is een multidisciplinair team van professionals uit vooral het (speciaal) onderwijs, het welzijnswerk, de jeugdzorg, de gezondheidszorg en de politie die structureel samenwerken om kinderen en jeugdigen met (vermoedens van) emotionele, gedrags-, ontwikkelings- en/of schoolleerproblemen en hun gezinnen en scholen te ondersteunen.

Het ZAT is ingebed in de zorgstructuur van de school en sluit aan bij de leerlingenzorg van het onderwijs. De professionals in het ZAT beoordelen snel en vakkundig signalen van leerkrachten die wijzen op de behoefte aan extra zorg voor een leerling. Het ZAT biedt zelf directe ondersteuning en/of activeert zo effectief mogelijk de juiste hulp en ondersteuning voor de leerling, zijn/haar ouders en docenten en stemt deze hulp af op de geboden (speciale) onderwijszorg. De ZAT's richten zich tevens op vroegsignalering en de inzet van preventieve programma's in en om de school.

In dit hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in op het aandeel scholen voor voortgezet onderwijs dat een ZAT heeft, de spreiding over het land, het bereik van het ZAT, organisatorische aspecten van het ZAT, de samenstelling van ZAT's naar onderwijsgebonden en externe deelnemers, samenwerkingsafspraken, het functioneren van het ZAT, evaluatie van de dienstverlening, en de gepercipieerde resultaten die het ZAT behaalt.

3.1 Dekkingsgraad ZAT's op scholen

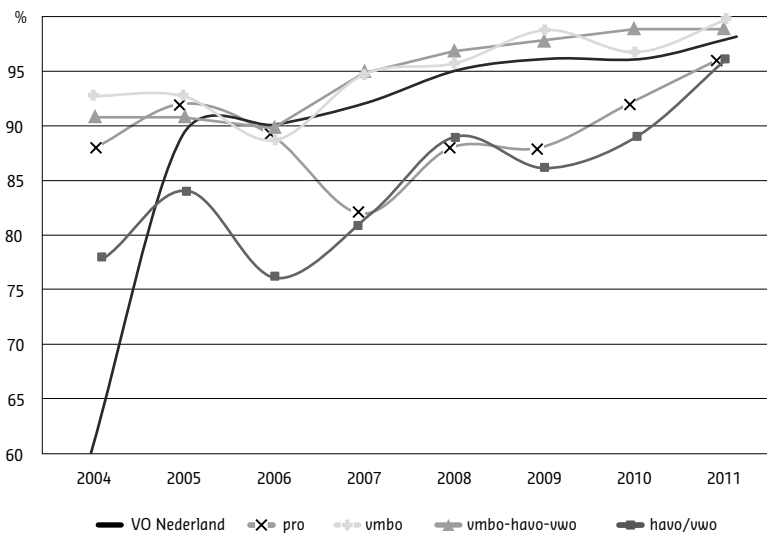
Met de dekkingsgraad ZAT's geven we aan welk deel van alle schoollocaties voor voortgezet onderwijs over een ZAT beschikt. Bij een dekkingsgraad van 100% hebben (nagenoeg) alle scholen een ZAT.

Het percentage scholen met een ZAT is in 2011 met twee procentpunten

gegroeid tot 98%. In 2009 had 96% van de schoollocaties een ZAT, in 2004 gold dat voor 60% van de schoollocaties.

Omgerekend zijn er in 2011 naar schatting 20 tot 50 schoollocaties zonder een ZAT in Nederland.

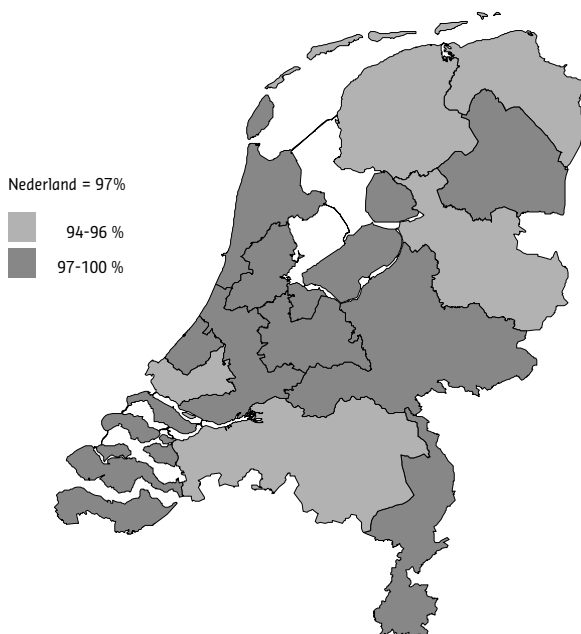
Bij de categorale vmbo-scholen en de brede scholengemeenschappen (vmbo/havo/vwo) ligt het percentage ZAT's net als in andere jaren boven het landelijk gemiddelde (respectievelijk 100% en 99%). Scholen voor havo of vwo en scholen in het praktijkonderwijs (pro) hebben iets minder vaak een ZAT (96%).

Figuur 3.1
Schoollocaties met een ZAT naar onderwijstypen, 2004-2011

Er bestaan regionale verschillen in de dekingsgraad van de ZAT's. Om een zo betrouwbaar mogelijk beeld van de spreiding van ZAT's over provincies en grootstedelijke regio's te kunnen presenteren, maken we gebruik van een tweejaargemiddelde voor de jaren 2010 en 2011. In deze periode heeft 97% van de scholen een ZAT.

In tien provincies en grootstedelijke regio's heeft minimaal 97% van de scholen een ZAT in de twee schooljaren 2010/11 en 2011/12 opgeteld. In de resterende vijf provincies en grootstedelijke regio's ligt het percentage iets lager dan het landelijk percentage.

Figuur 3.2
Scholen met een
ZAT naar provincie/
grootstedelijke
regio, tweejaar-
gemiddelde
2010/11-2011/12
(n=1273)

3.2 Organisatorische kenmerken van ZAT's

We bespreken kort enkele organisatorische aspecten van het ZAT. Het gaat over de doelstellingen van het ZAT, het verlenen van toestemming voor een casusbespreking, omgang met vertrouwelijke gegevens en de klachtenregeling.

Vastgelegde doelstellingen ZAT

Een minderheid van de ZAT's (31%) heeft de doelstellingen in een convenant vastgelegd. De helft (48%) heeft het niet gedaan en 21% weet het niet.

In 2010 had 14% de doelstellingen omschreven en 62% niet.

Toestemming voor casusbespreking

De meeste scholen (93%) vragen vooraf aan de eerste ZAT-bespreking toestemming aan de ouders of de leerling om de leerling in het ZAT te mogen bespreken.

In 2010 was dat 88%, in 2009 79%. Zeven procent vraagt geen toestemming aan ouders of leerlingen.

Omgang met vertrouwelijke gegevens

De laatste jaren had een minderheid van de scholen een protocol voor de uitwisseling van informatie over leerlingen in het ZAT. In 2011 is dat significant veranderd en noteert 53% dat zij een privacyprotocol hebben.

Klachtenregeling

Een klachtenregeling is ook in 2011 geen gemeengoed bij de ZAT's. Een kwart (25%) heeft er een voor ouders en/of leerlingen, 72% niet en bij 3% van de ZAT's is het niet bekend. In 2010 noteerden we bij 18% van de ZAT's een klachtenregeling.

3.3 Bereik van het ZAT en aantal besproken leerlingen

Een doorsnee ZAT in het voortgezet onderwijs is beschikbaar voor 733 leerlingen. Dit cijfer is een gemiddeld aantal en geeft een indruk van de reikwijdte van een ZAT. De helft van de scholen heeft een ZAT dat werkt voor 14 tot 559 leerlingen. De resterende helft van de scholen heeft een of meer ZAT's die voor 562 tot 2.971 leerlingen actief zijn.

Het bereik van een ZAT is het kleinst bij praktijkscholen waar een ZAT beschikbaar is voor 169 leerlingen. Bij categorale vmbo-scholen is het bereik 460 leerlingen. Het bereik bij brede scholengemeenschappen (vmbo/havo/vwo) is gemiddeld 1052 leerlingen en bij havo/vwo-scholen 978 leerlingen.

Aantal besproken leerlingen

Negentig procent van de scholen verschaft inzicht in het aantal in het ZAT besproken leerlingen gedurende het schooljaar 2010/11.

De resterende 10% heeft geen cijfers paraat.

Op de helft van de scholen zijn er 1 tot 24 individuele leerlingen in het schooljaar 2010/11 een of meer keer besproken. Bij de andere helft loopt dat aantal op tot 164. Het gemiddeld aantal besproken leerlingen bedraagt op jaarbasis 29,3. Op scholen met een leerlingtal tot 557 zijn er gemiddeld 24,0 individuele leerlingen besproken, op grotere scholen gemiddeld 34,7.

Het aantal besproken individuele leerlingen uitgedrukt als percentage van de totale schoolpopulatie is evenals vorig jaar 3,9% (n=531).

Dit percentage is niet gelijkelijk verdeeld over elk onderwijstype.

In het praktijkonderwijs is 13,3% van alle leerlingen in het ZAT

besproken, bij het vmbo/pro 5,8%, bij de brede scholengemeenschappen 3,1% en in het havo/vwo 2,3%.

Ook in 2011 is gevraagd naar het aantal af- en uitgestroomde leerlingen² en naar het aantal in het ZAT besproken leerlingen onder af- en uitgestroomde leerlingen in het schooljaar 2010/11. Dit jaar kan 54% van de scholen met een ZAT aangeven hoeveel leerlingen van de schoollocatie zijn af- of uitgestroomd in 2010/11. Vorig jaar was dat 46%. De rest heeft geen cijfers beschikbaar.

Daarnaast meldt ook dit jaar 59% van de scholen met een ZAT hoeveel leerlingen onder de af- en uitstroom in het ZAT is besproken. De resterende 41% heeft hierover geen cijfers.

Twee vijfde van de scholen met parate cijfers (39%) heeft alle (95% tot 100%) af- en uitgestroomde leerlingen ook in het ZAT besproken. Zes procent van de ZAT's heeft geen van de af- en uitgestroomde leerlingen besproken, 18% heeft 1 tot 25% besproken, 20% een kwart tot de helft, en 16% de helft tot 94% van de af- en uitgestroomde leerlingen.

3.4 Deelnemers aan het ZAT

Centraal in deze paragraaf staat de ontwikkeling van de samenstelling en de organisatie van de ZAT's. Daarbij gaat het erom welke instellingen en functionarissen deelnemen aan het ZAT, met welke frequentie zij deelnemen en in welke mate hun deelname schriftelijk is geregeld.

Deelname van onderwijsfunctionarissen

Een ZAT is behalve uit externe instellingen samengesteld uit functionarissen die werkzaam zijn in het onderwijs. Dat is het personeel van de school zelf en van buiten de school zoals begeleiders uit het REC en OPDC, of een medewerker in dienst van het samenwerkingsverband.

De zorgcoördinator van de school neemt in nagenoeg alle ZAT's (98%) deel aan de casusbesprekingen. In de enkele ZAT's waar geen zorgcoördinator deelneemt, wordt deze functie vervuld door een andere vertegenwoordiger van de school. Daarnaast participeert in 81% van de ZAT's leidinggevend personeel, zoals afdelingsleiders en directieleden, van wie 54% bij elke casusbespreking en 26% op verzoek. Een schoolpsycholoog/ orthopedagoog is bij 70% van de

² Afstromers zijn leerlingen die de school voortijdig zonder diploma hebben verlaten en op een andere school én een niveau lager hun opleiding voortzetten. Uitstromers zijn leerlingen die eveneens de school voortijdig en ongediplomeerd hebben verlaten maar niet om redenen van verhuizing of wijziging in onderwijssector, onderwijsprofiel of beroepskeuze. Van hen mag worden aangenomen dat zij het onderwijs hebben verlaten.

besprekingen present, leerlingbegeleiders of counselors bij 58% en mentoren bij 55%.

Bij 35% van de scholen neemt ander schoolintern personeel deel aan de casusbesprekingen, zoals de schoolmaatschappelijk werker en de vertrouwenspersoon.

Ten opzichte van 2010 zijn er geen significante veranderingen in deelnamecijfers opgetreden.

	geen deelname	deelname	waarvan	
			op verzoek	altijd
zorgcoördinator(en) van de school	2	98	2	96
afdelingsleider(s)/ teamleider(s)/directielid	15	81	26	54
schoolpsycholoog/ orthopedagoog	21	70	14	56
leerlingbegeleider(s)/ counselor(s)	28	58	21	37
mentor	35	55	47	7

Tabel 3.3
Deelname onderwijsfunctionarissen naar frequentie (in procenten, n=602)#

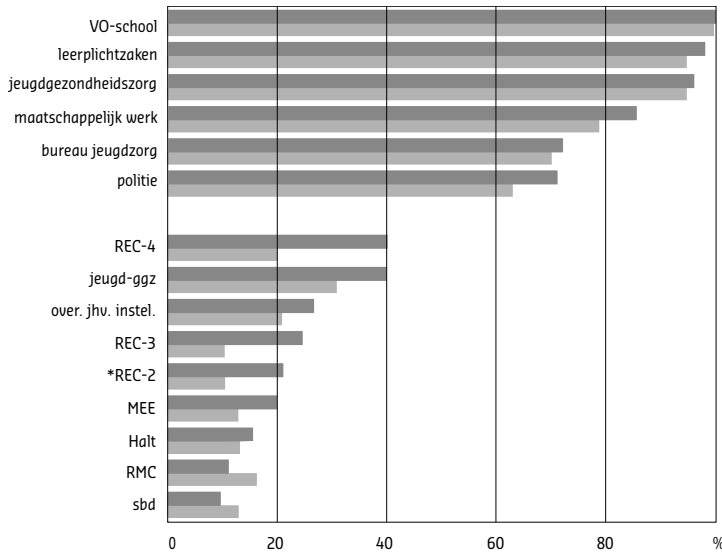
(#) percentages 'geen antwoord/weet niet' niet vermeld

Deelname van functionarissen van externe instellingen

Het Nederlands Jeugdinstituut onderscheidt in het referentiemodel voor ZAT's (externe) kerninstellingen en overige instellingen. De vijf kerninstellingen worden geacht vaste partner te zijn van het ZAT, omdat zij vanuit hun eigen invalshoek expertise inbrengen waarmee een groot deel van de ingebrachte casusproblematieken kan worden aangepakt. Voor casussen die buiten het expertisegebied van de kerninstellingen vallen, kunnen andere externe partners worden gevraagd deel te nemen aan de casusbespreking van het ZAT.

In 2011 neemt de leerplichtambtenaar (98%) in nagenoeg alle ZAT's deel aan de casusbesprekingen, samen met een arts of verpleegkundige van de jeugdgezondheidszorg (96%). Het maatschappelijk werk (86%), bureau jeugdzorg (73%) en de politie (70%) zijn de andere kerninstellingen in het ZAT.

Bij de overige deelnemende instellingen hebben het REC cluster 4 (40%), de jeugd-ggz (40%), instellingen voor jeugdhulpverlening (26%) – voor LVG-zorg, gesloten jeugdzorg of jeugdzorgplus – en REC clusters 3 (25%) en 2 (21%) deelnamecijfers boven de 20%.

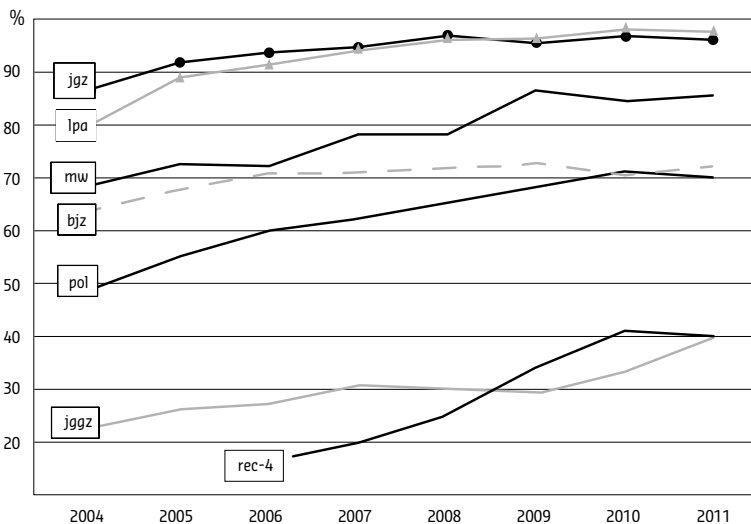
Figuur 3.4
Samenstelling ZAT's
naar deelnemende
instellingen, 2007
en 2011

(*) cijfer voor 2010

Ten opzichte van 2011 meten we bij de jeugd-ggz en REC cluster 2 een significante toename in deelname aan het ZAT. De percentages voor de andere instellingen zijn in 2011 niet significant veranderd.

Sinds het eerste jaar van de monitor (2004) is de participatie van de meeste partijen gegroeid. Van 2007 af zien we bij de meeste van de zeven belangrijke instellingen, waaronder de vijf kerninstellingen, dat er sprake is van een toenemende participatie (figuur 3.5). De grootste verschuivingen deden zich voor bij REC-4 (20 procentpunten groei), REC-3 (14), jeugd-ggz (9), politie (7) en het maatschappelijk werk (7). De deelnamegraad van leerplichtzaken, jeugdgezondheidszorg en bureau jeugdzorg heeft in 2011 een plafond bereikt.

In tabel 3.6 zijn volledigheidshalve voor alle externe partijen de deelnamecijfers opgenomen.

Figuur 3.5
Samenstelling ZAT's naar zeven deelnemende instellingen, 2004-2011

lpa = leerplichtzaken, jgz = jeugdgezondheidszorg, mw = maatschappelijk werk, pol = politie, bjz = bureau jeugdzorg, rec-4 = REC cluster 4, jggz = jeugd-ggz

	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004
leerplichtzaken	**98	99	97	97	95	92	90	81
jeugdgezondheidszorg	96	97	96	97	95	94	92	87
maatschappelijk werk	**86	85	87	79	79	73	73	69
bureau jeugdzorg	73	71	73	72	71	71	68	64
politie	**70	72	69	66	63	61	56	50
REC-4	**40	41	34	25	20	16	-	-
jeugd-ggz	***40	34	30	31	31	28	27	23
andere jeugdhulpverleningsinstelling	**26	30	25	22	21	23	18	22
REC-3	**25	25	19	14	11	10	-	-
REC-2	*21	11	-	-	-	-	-	-
MEE	**20	20	17	18	14	13	15	15
Halt	15	17	15	13	13	14	14	14
RMC	**10	11	10	11	16	15	14	15
schoolbegeleidingsdienst	9	11	10	9	12	14	15	18
andere instelling of functionaris	19	17	15	15	18	17	12	15
n	602	637	643	743	636	583	490	340

Tabel 3.6
Samenstelling ZAT's naar deelname van externe instellingen, 2004-2011 (in procenten)

(-) niet opgenomen in vragenlijst
(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2010
(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007
(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2010

Er treden significante verschillen tussen onderwijstypen op als we kijken naar de deelname van externe instellingen. Voor bureau jeugdzorg zien we een gemiddeld lager deelnamecijfer op scholen voor praktijkonderwijs. De politie neemt vaker deel aan ZAT's van praktijkscholen en minder vaak aan het ZAT van havo/vwo-scholen. Medewerkers van jeugdhulpverleningsinstellingen nemen vaker deel in het praktijkonderwijs. Dat geldt ook voor medewerkers van MEE.

	pro	umbo/ pro	umbo-vwo	havo/ vwo	totaal
leerplichtzaken	91	96	97	97	98
jeugdgezondheidszorg	95	99	99	97	96
maatschappelijk werk	79	86	87	92	86
bureau jeugdzorg	53	74	77	78	*73
politie	82	71	69	58	*70
REC-4	44	41	40	35	40
jeugd-ggz	29	39	45	35	40
andere jeugdhulpverleningsinstelling	39	26	26	14	*26
REC-3	34	24	23	24	25
REC-2	28	21	21	16	21
MEE	74	20	9	1	*20
Halt	18	14	15	13	15
RMC	15	12	8	6	10
schoolbegeleidingsdienst	3	9	10	7	9
n	70	209	254	69	602

Tabel 3.7
Samenstelling ZAT's naar deelname van externe instellingen per onderwijstype, 2011 (in procenten)

(*) significant verschil ($p < 0.05$) tussen onderwijstypen

In tabel 3.8 is voor de periode 2007-2011 aangegeven met welke frequentie – gemeten in termen van altijd of op afroep aanwezig – externe partijen deelnemen aan het ZAT.

Leerplichtzaken, jeugdgezondheidszorg, maatschappelijk werk en bureau jeugdzorg nemen in meer dan de helft van de ZAT's altijd deel aan de casusbesprekingen. De politie is iets vaker op afroep dan altijd aanwezig.

In vergelijking met 2010 treden er geen significante verschuivingen op voor wat betreft de deelnamefrequentie van altijd deelnemende partners. Medewerkers van bureau jeugdzorg en van REC cluster 2 participeren vaker dan vorig jaar op afroep.

Sinds 2007 zijn leerplichtzaken en het maatschappelijk werk frequenter gaan deelnemen.

De deelnamefrequentie van de jeugdgezondheidszorg en de politie is ongewijzigd gebleven, bureau jeugdzorg is vaker op afroep beschikbaar.

Bij de andere instellingen nemen medewerkers van REC cluster 4 en MEE in vergelijking met 2007 vaker altijd deel aan casusbesprekingen.

Medewerkers van REC clusters 3 en 4, jeugd-ggz, en andere instellingen voor jeugdhulpverlening zijn vaker dan voorheen op afroep beschikbaar.

Het RMC is gedurende deze periode minder vaak aanwezig bij ZAT-besprekingen.

	altijd				op verzoek			
	2011	2010	2009	2007	2011	2010	2009	2007
leerplichtzaken	**92	93	89	84	**7	6	8	11
jeugdgezondheidszorg	88	91	88	85	8	6	8	11
maatschappelijk werk	**78	80	82	71	8	6	5	8
bureau jeugdzorg	54	57	60	59	***20	14	13	12
politie	34	34	31	30	36	38	38	33
jeugd-ggz	21	18	18	18	**19	16	13	13
REC-4	**14	12	9	5	**27	29	24	15
andere jeugdhulpverleningsinstelling	9	9	8	8	**17	21	17	13
MEE	**9	8	7	5	11	12	11	9
schoolbegeleidingsdienst	3	4	4	5	5	7	6	7
RMC	**4	2	4	6	**7	9	6	10
REC-2	1	1	-	-	*20	10	-	-
REC-3	2	1	1	1	**23	25	19	10
Halt	1	1	1	1	14	16	14	12
andere instelling of functionaris	14	11	10	14	5	7	5	3
n	602	637	643	636	602	637	643	636

Tabel 3.8
Deelnemende instellingen naar frequentie van deelname, 2007, 2009-2011 (in procenten)

(-) niet opgenomen in vragenlijst
 (*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2010
 (**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007
 (***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2010

Samenstelling ZAT's naar kerninstellingen

Het ZAT bestaat op 84% van de scholen (naast medewerkers van de school) uit een jeugdarts of schoolverpleegkundige, een leerplicht-ambtenaar en een maatschappelijk werker. In 2010 was dat 82%, in 2007 nog 73%.

Bij 71% van de scholen (69% in 2010 en 68% in 2007) is het ZAT behalve uit een of meer medewerkers van de school samengesteld uit een medewerker van de jeugdgezondheidszorg, een leerplichtambtenaar en een medewerker van bureau jeugdzorg, mogelijk aangevuld met medewerkers van de twee overige kerninstellingen.

In tabel 3.9 is bij de samenstelling van de ZAT's aangegeven welke unieke combinaties van vijf kerninstellingen voorkomen, al dan niet aangevuld met overige externe instellingen (deze zijn niet vermeld in de tabel). Ten opzichte van 2010 is er geen significante verandering in de samenstelling opgetreden. Bij 46% van de ZAT's bestaat het team uit alle vijf kernpartijen. In 15% van de ZAT's nemen vier kernpartijen deel waarbij bureau jeugdzorg ontbreekt, en bij 15% ontbreekt alleen de politie.

	2011	2010	2009	2008	2007
alle kerninstellingen: jgz, lpa, mw, bjj en pol	46	43	43	36	36
jgz, lpa, mw en pol	15	18	17	18	15
jgz, lpa, mw en bjj	15	14	17	16	15
jgz, lpa, bjj en pol	5	7	6	9	9
jgz, lpa en mw	7	7	6	6	6
jgz, lpa en bjj	4	5	4	8	8
overige samenstellingen met kerninstelling(en)	6	6	7	6	9
geen samenstelling met kerninstelling	1	0	1	1	2
totaal absoluut (n=100%)	602	637	643	743	636

Tabel 3.9

Meest voorkomende unieke samenstellingen ZAT's naar vijf externe kerninstellingen, 2007-2011 (in procenten)

jgz = jeugdgezondheidszorg, lpa = leerplichtzaken, mw = maatschappelijk werk, pol = politie, bjj = bureau jeugdzorg

Regionale verschillen in samenstelling ZAT's

ZAT's op scholen kennen verschillende samenstellingen. Daarnaast zijn er ook onderlinge verschillen tussen provincies en grootstedelijke regio's voor wat de samenstelling van de ZAT's betreft. Dat wordt duidelijk in tabel 3.10 waarin voor elk van de provincies en de

grootstedelijke regio's de deelnamepercentages van de vijf kerninstellingen, REC cluster 4 en de jeugd-ggz zijn vermeld. We noemen de meest opvallende regionale verschillen.

De jeugdgezondheidszorg is in alle provincies in een ruime meerderheid van de ZAT's (85%-100%) vertegenwoordigd. In sommige provincies blijft hun deelnamepercentage iets achter bij het landelijk gemiddelde. Hetzelfde beeld zien we voor de afdeling leerplichtzaken waarvan de deelnamepercentages variëren van 93% tot 100%.

De deelnamepercentages van het maatschappelijk werk vertonen in vergelijking met de jeugdgezondheidszorg en leerplichtzaken ook in 2011 meer spreiding over de provincies, van 65% in Groningen tot 98% in Noord-Brabant.

De ZAT's in Groningen, Friesland en Noord-Brabant rapporteren met respectievelijk 30%, 37% en 58% de laagste deelnamecijfers van bureau jeugdzorg. In Gelderland, Limburg en Stadsgewest Haaglanden ligt de deelname boven de 90%.

De politie neemt in Friesland (87%) en Noord-Brabant (87%) het vaakst deel, in de Stadsregio Amsterdam is hun aanwezigheid in de ZAT's al jaren beperkt (33%).

De deelname van twee andere belangrijke partijen, REC cluster 4 en de jeugd-ggz, zijn ook op een provinciale schaal met elkaar vergeleken. Medewerkers van REC cluster 4 zijn sterk oververtegenwoordigd in ZAT's op scholen in Groningen (60%) en Utrecht (58%).

In Overijssel (22%) en het Stadsgewest Haaglanden (24%) is hun deelnamegraad lager dan het landelijk gemiddelde.

De jeugd-ggz neemt in Noord-Brabant (58%) en Groningen (50%) beduidend vaker deel aan het ZAT. In het Stadsgewest Haaglanden (17%) en de Stadsregio Amsterdam (19%) meten we aanmerkelijk lagere cijfers.

	jgz	lpa	mw	bjz	pol	rec-4	j-ggz	n (=100%)
Groningen	85	95	65	30	60	60	50	20
Friesland	100	100	93	37	87	47	40	30
Drenthe	-	-	-	-	-	-	-	16
Overijssel	95	95	86	65	68	22	43	37
Flevoland	-	-	-	-	-	-	-	10
Gelderland	96	99	93	96	70	48	44	82
Utrecht	98	100	73	73	58	58	30	40
Noord-Holland*	95	100	79	83	79	45	24	42
Zuid-Holland**	96	100	95	89	74	39	42	57
Zeeland	-	-	-	-	-	-	-	10
Noord-Brabant	98	99	98	58	87	35	58	110
Limburg	94	100	84	97	63	44	69	32
Stadsregio Amsterdam	96	96	75	81	33	37	19	52
Stadsgewest Haaglanden	97	93	72	93	79	24	17	29
Stadsregio Rotterdam	94	100	94	66	69	40	43	35
Nederland	96	98	86	73	70	40	40	602

Tabel 3.10
Deelnemende instellingen ZAT naar provincies, 2011 (in procenten)

(-) aantal waarnemingen < 20
(*) zonder Stadsregio Amsterdam
(**) zonder Stadsregio Haaglanden en Stadsregio Rotterdam
jgz = jeugdgezondheidszorg,
lpa = leerplichtzaken,
mw = maatschappelijk werk,
pol = politie, bjz = bureau jeugdzorg,
rec-4 = REC cluster 4, jggz = jeugd-ggz

Als we voor de vijf kerninstellingen de afzonderlijke deelnamepercentages optellen, dan wordt de samenstelling naar externe instellingen volgens het referentiemodel het best benaderd in Zuid-Holland, Gelderland en Noord-Brabant. In Groningen, de Stadsregio Amsterdam en Utrecht staat de samenstelling van het ZAT het verst af van het referentiemodel.

3.5 Borging samenwerking met partners in het ZAT

De duurzaamheid van de samenwerking tussen scholen en externe partners in het ZAT meten we door te vragen of de samenwerking schriftelijk is vastgelegd. Dit aspect wordt voor elk van de deelnemende instellingen en functionarissen ieder jaar geïnventariseerd en de resultaten zijn in tabel 3.11 weergegeven.

Het percentage schriftelijke afspraken varieert voor de vijf kerninstellingen van 36% tot 62% en wijkt niet af van de cijfers die we in 2010 noteerden. Het schoolmaatschappelijk werk (62%) maakt het vaakst schriftelijke afspraken over de samenwerking in het ZAT, de politie het minst vaak (36%). De overige drie kerninstellingen hebben bij 54% tot 59% van de ZAT's hun samenwerking en inzet schriftelijk vastgelegd. Bij de overige partners in het ZAT zien we dat nog steeds een minderheid de samenwerking vastlegt en dat instellingen voor jeugdhulpverlening dat in 2011 vaker dan het jaar ervoor hebben gedaan (van 21% in 2010 naar 30% in 2011).

	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2011	2010	2009	2008	2007	2006
maatschappelijk werk	62	62	56	54	53	56	525	551	557	590	500	427
jeugdgezondheidszorg	**59	58	53	52	49	50	578	616	620	719	607	546
leerplichtzaken	**57	56	50	51	45	45	593	627	626	719	602	534
bureau jeugdzorg	54	54	50	50	48	49	441	447	467	531	449	414
politie	**36	35	30	32	28	28	424	458	446	492	399	354
jeugd-ggz	40	33	38	34	31	32	247	227	195	233	197	162
MEE	33	27	30	28	35	31	120	129	112	131	87	78
REC-4	30	27	19	28	24	21	245	267	217	185	124	94
overige jeugdhulpverlening	*30	21	21	27	14	23	162	195	160	166	133	135
schoolbegeleidingsdienst	29	29	30	40	31	41	51	67	63	68	75	83
RMC	28	20	27	28	22	25	60	77	67	82	104	89
REC-2	22	20	-	-	-	-	127	42	-	-	-	-
REC-3	19	15	10	23	19	16	152	166	125	103	68	58
Halt	15	15	11	20	6	14	93	110	97	99	80	83
andere instelling	36	31	39	41	50	49	114	111	135	113	112	98

Een meerderheid van de ZAT's (67%) heeft evenals in 2010 met een of meer kerninstellingen schriftelijke afspraken gemaakt over hun deelname en inzet. De resterende 33% heeft dat (nog) niet gedaan. Ruim een derde (36%) heeft de participatie van vier of vijf kerninstellingen schriftelijk vastgelegd, 31% heeft dat met een tot drie kerninstellingen gedaan. In vergelijking met 2006 hebben scholen vaker met vier of vijf kerninstellingen schriftelijke afspraken gemaakt.

Tabel 3.11
Deelnemende instellingen met een schriftelijke regeling, 2006-2011 (in procenten)

(-) niet opgenomen in vragenlijst
(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2010
(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

	2011	2010	2009	2008	2007	2006
1 kerninstelling	6	6	7	7	9	13
2 kerninstellingen	7	8	6	7	7	11
3 kerninstellingen	18	17	17	17	18	16
4 of 5 kerninstellingen	36	36	31	29	24	23
geen schriftelijke afspraken	33	33	39	40	42	37
totaal absoluut (n=100%)	602	637	643	743	636	583

Tabel 3.12
Aantal kerninstellingen in ZAT waarmee schriftelijke afspraken zijn gemaakt, 2006-2011 (in procenten)*

(*) geen significant verschil ($p > 0.05$) t.o.v. 2010, wel met 2006 ($p < 0.05$)

Bij 15% van de ZAT's is voor alle vijf kerninstellingen de samenwerking schriftelijk vastgelegd en bij 14% met vier kerninstellingen zonder de politie. Negen procent van de ZAT's heeft alleen schriftelijke afspraken gemaakt met de jeugdgezondheidszorg, leerplichtzaken en het maatschappelijk werk. Andere combinaties komen minder vaak voor (1% tot 6%).

Ten opzichte van 2010 is er in deze verhoudingen niets significant veranderd, wel in vergelijking met 2006: er zijn vaker afspraken met vier of vijf partijen.

	2011	2010	2009	2008	2007	2006
jgz, lpa, mw, bjj	15	13	12	10	8	9
alle kerninstellingen: jgz, lpa, mw, bjj, pol	14	12	10	10	8	7
jgz, lpa, mw	9	10	8	8	7	5
jgz, lpa, mw, pol	6	7	5	5	4	3
jgz, lpa, bjj	5	5	5	7	8	8
mw	4	4	5	4	6	7
jgz, lpa, bjj, pol	1	3	3	4	2	3
jgz, mw	1	1	1	1	1	0
overige combinaties van kerninstellingen	13	12	11	10	15	21
geen schriftelijke afspraken met kerninstellingen	34	33	39	40	42	37
totaal absoluut (n=100%)	602	637	643	743	636	583

Tabel 3.13
Varianten samenstelling ZAT's naar externe kerninstellingen met schriftelijke afspraken, 2006-2011 (in procenten)*

(*) verschillen met 2008, 2009 en 2010 niet significant ($p > 0.05$), wel met 2006 en 2007 ($p < 0.05$)
jgz = jeugdgezondheidszorg, lpa = leerplichtzaken, mw = maatschappelijk werk, pol = politie, bjj = bureau jeugdzorg

3.6 Beoordeling van het functioneren van het ZAT

In deze paragraaf presenteren we de resultaten van de zelfbeoordeling van het ZAT.

Scholen kregen een lijst met 22 items voorgelegd waarvan elk iets zegt over de uitvoeringspraktijk van het ZAT. Elk aspect wordt beoordeeld op een 5-puntsschaal met de volgende antwoordcategorieën: 'zeer slecht', 'slecht', 'gaat wel', 'goed' en 'zeer goed'.

Bij deze beoordeling komen onderdelen met een hoge en een minder goede waardering naar voren. Als we de lat leggen bij aspecten van de dagelijkse uitvoeringspraktijk die door minimaal 75% van de scholen als goed of zeer goed worden beoordeeld, leidt dat tot de volgende hoogst beoordeelde aspecten:

- expertise van deelnemers (90%);
- samenwerking tussen deelnemers (89%);
- duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken (85%);
- voorzitterschap (84%);
- zorgvuldigheid uitwisseling gegevens (81%);
- kwaliteit van de ZAT-administratie (76%);
- nakomen van afspraken van ZAT-partners (75%).

Twee derde tot driekwart van de scholen beoordeelt ook de volgende aspecten als goed tot zeer goed: de structuur en het planmatig verloop van het casusoverleg, partners benutten elkaar buiten ZAT-besprekingen als netwerk, inbedding in de structuur van de leerlingenzorg op school, helderheid van procedures en afspraken, en het aantal deelnemers in relatie tot de effectiviteit.

Op twee onderdelen is er in 2011 winst geboekt. Het gaat om een verbetering van de kwaliteit van de ZAT-administratie en de helderheid van procedures en afspraken.

Op twee punten is er juist een achteruitgang geconstateerd.

Het nakomen van afspraken met de samenwerkingspartners en de terugkoppeling vanuit het ZAT naar docenten en mentoren worden minder positief beoordeeld.

In vergelijking met 2007 is er (ook) vooruitgang geboekt bij de samenwerking tussen deelnemers van het ZAT, de verslaglegging van ZAT-afspraken, het voorzitterschap, de kwaliteit van de ZAT-administratie, de inbedding van het ZAT in de zorgstructuur

van de school, de helderheid van procedures en afspraken, de randvoorwaarden van het functioneren, het aanbod van passend maatwerk van hulpprogramma's die vanuit het ZAT worden ingezet, de capaciteit van deze hulpprogramma's, en de inzet van preventieve programma's op scholen.

			2011	2010	2009	2007
	(zeer) slecht	gaat wel	(zeer) goed	(zeer) goed	(zeer) goed	(zeer) goed
expertise van deelnemers	1	7	90	91	90	87
samenwerking tussen deelnemers	0	8	**89	91	89	84
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	1	12	**85	84	80	75
voorzitterschap	1	12	**84	82	77	77
zorgvuldigheid uitwisseling gegevens	1	16	81	79	77	77
kwaliteit van de ZAT-administratie	1	20	***76	70	64	63
nakomen van afspraken	1	21	*75	80	78	73
structuur en planmatig verloop van overleg	1	22	74	74	72	74
partners benutten elkaar buiten ZAT-besprekingen als netwerk	3	20	74	72	-	-
inbedding in structuur van leerlingenzorg op school	3	22	**73	69	66	66
helderheid procedures en afspraken	2	23	***73	64	64	64
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	2	24	72	74	73	70
bespreking gebeurt op basis van een heldere vraagstelling	4	31	63	64	-	-
randvoorwaarden voor functioneren	3	34	**59	56	52	51
snelheid van handelen	5	36	57	61	58	51
terugkoppeling naar docenten en mentoren	4	39	*55	60	-	-
integrale/sluitende aanpak van zorgsignalen tot stand brengen	5	39	53	54	-	-
passend maatwerk hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	5	42	**51	53	50	31

Tabel 3.14
Oordeel scholen over functioneren ZAT's, 2007-2011 (in procenten)#

(#) percentages 'geen oordeel' niet vermeld
(-) niet opgenomen in vragenlijst
(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2010
(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007
(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2010

terugkoppeling naar leerling en/of ouders	9	45	43	46	-	-
voldoende capaciteit hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	9	49	**39	37	35	26
bij wachtlijsten gezamenlijk regelen van overbruggingshulp	21	48	27	25	-	-
inzet preventieve programma's van externe instellingen op school	22	48	**27	24	17	16
n			602	637	643	636

Verbeterpunten functioneren van ZAT

Met behulp van de itemlijst over onderdelen van het functioneren van het ZAT hebben scholen maximaal drie onderdelen kunnen aangeven die met voorrang aandacht verdienen voor kwaliteitsverbetering.

Er zijn vier verbeterpunten die door 25% tot 30% van de scholen naar voren worden geschoven. Het zijn de terugkoppeling vanuit het ZAT naar leerling en/of ouders, bij het bestaan van wachtlijsten gezamenlijk overbruggingshulp regelen, de inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen, en de terugkoppeling naar docenten en mentoren. Deze punten stonden ook in 2010 bovenaan op het verlanglijstje van scholen.

In vergelijking met 2010 treden er weinig significante verschuivingen op: alleen de helderheid omtrent procedures en afspraken en de kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT worden minder vaak genoemd. De meeste verschuivingen ten opzichte van 2007 werden al vorig jaar of eerder geconstateerd.

	2011	2010	2009	2007
terugkoppeling naar leerling en/of ouders	30	26	-	-
bij wachtlijsten gezamenlijk regelen van overbruggingshulp	28	25	-	-
inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen	**27	27	40	44
terugkoppeling naar docenten en mentoren	25	21	-	-
snelheid van handelen	*24	20	28	30
omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	**19	19	31	34
aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	**19	16	26	37
integrale/sluitende aanpak van zorgsignalen tot stand brengen	15	14	-	-
inbedding in structuur leerlingenzorg op school	**13	16	24	22
bespreking gebeurt op basis van een heldere vraagstelling	12	12	-	-
helderheid omtrent procedures en afspraken	*11	19	21	18
randvoorwaarden voor functioneren	**11	13	21	25
kwaliteit van de ZAT-registratie	**7	10	18	13
structuur en planmatig verloop van het casusoverleg	7	9	12	8
nakomen van afspraken	7	7	8	9
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	7	5	7	8
zorgvuldigheid uitwisseling leerlinggegevens (privacy)	6	6	12	9
kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT	*5	9	12	11
expertise van de deelnemers van het ZAT	4	7	5	5
partners benutten elkaar buiten ZAT-besprekingen als netwerk	4	4	-	-
samenwerking tussen deelnemers van het ZAT	2	4	4	2
voorzitterschap	1	2	3	2
n	562	619	598	571

Tabel 3.15
Gewenste kwaliteitsverbetering van ZAT's naar aspecten van functioneren, 2007-2011 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

(-) niet opgenomen in vragenlijst
(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2010 en 2007
(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

Capaciteitsproblemen bij deelnemers

Partners in het ZAT en scholen ervaren capaciteitsproblemen bij het bereiken van hun doelstellingen, maar het percentage neemt gestaag af. In 2006 meldde 75% capaciteitsproblemen, vijf jaar later is dat 60%. De knelpunten blijven zich vooral voordoen bij bureau jeugdzorg (volgens 28% van de scholen) en de school zelf (24%). Andere

3.8 Gepercipieerde resultaten van het ZAT

Ieder jaar laten we scholen zelf de resultaten van hun ZAT bepalen. Dat doen ze aan de hand van een lijstje met negentien resultaatgebieden. Elk resultaatgebied wordt beoordeeld op een 3-puntsschaal met de volgende antwoordcategorieën: 'niet of nauwelijks', 'in enige mate' en in '(zeer) hoge mate'.

Voor 2011 onderscheiden zich de volgende resultaatgebieden die door 50% tot 58% van de scholen met 'in (zeer) hoge mate' zijn beoordeeld:

- het snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp aan leerling of gezin (58%);
- goede probleemataxatie en diagnostiek (57%);
- een doeltreffende aanpak van problemen (56%);
- goede afstemming van de onderwijszorg en hulp van externe instellingen (55%);
- tijdige verwijzing van leerlingen (50%).

De eerste vier items in tabel 3.17 werden ook in de voorgaande jaren als hoogst beoordeeld.

	2011			2010	2009	2007
	niet/nauwelijks	enige mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate
snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp	2	38	58	59	55	63
goede probleemataxatie en diagnostiek	3	39	***57	50	49	44
doeltreffende aanpak van problemen	1	41	56	57	51	58
goede afstemming onderwijszorg en externe hulp	2	42	55	54	49	52
tijdige verwijzing van leerlingen	4	44	50	46	48	49
tijdig signaleren problemen van leerlingen	10	42	***47	37	42	20
welbevinden van leerlingen met problemen verbeterd	2	59	37	40	39	43
vermindering van zorgwekkend verzuim	4	57	36	37	38	37

Tabel 3.17
Gepercipieerde resultaten ZAT's naar resultaatgebieden, 2007, 2009-2011 (in procenten)#

(-) niet opgenomen in vragenlijst
 (#) percentages 'geen oordeel' niet vermeld
 (*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2010
 (**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007
 (***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2010

vermindering aantal voortijdige schoolverlaters	7	57	***33	26	30	26
ondersteuning leerkrachten en mentoren	14	52	**32	30	32	25
bijdrage aan het schoolklimaat	11	55	**32	29	33	17
vermindering problematisch gedrag	6	63	29	30	30	29
bijdrage aan sociale veiligheid op school	11	57	29	28	26	-
snelle indicatie van bureau jeugdzorg	27	48	**22	21	17	32
vermindering aantal thuiszitters na interventie door ZAT	19	58	*19	14	-	-
verbeteren leerprestaties van probleemeerlingen	12	71	**15	17	17	22
vermindering handelingsverlegenheid docenten	17	66	14	16	-	-
snelle indicatie van REC/LGF	38	45	14	12	9	-
actieve betrokkenheid ouders van besproken leerlingen	31	53	13	12	12	15
n			602	637	643	636

Een derde tot de helft van de scholen vindt dat er ook in (zeer) hoge mate resultaten worden behaald bij:

- het tijdig signaleren van problemen van leerlingen (47%);
- een verbetering van het welbevinden van leerlingen met problemen (37%);
- vermindering van zorgwekkend verzuim (36%);
- vermindering van het aantal voortijdige schoolverlaters (33%);
- de ondersteuning van leerkrachten en mentoren (32%);
- de positieve bijdrage aan het schoolklimaat (32%).

Op een aantal gebieden zijn er minder goede resultaten geboekt. Deze items werden ook in 2010 in dezelfde omvang en volgorde gemeld:

- een snelle REC/LGF-indicatie (38%);
- het vergroten van de betrokkenheid van ouders wier kind in het ZAT is besproken (31%);
- een snelle indicatie van bureau jeugdzorg (27%);
- de vermindering van het aantal thuiszitters na interventie door ZAT (19%);
- de vermindering van de handelingsverlegenheid van docenten (17%).

In vergelijking met 2010 is er op vier resultaatgebieden een verandering in het positieve oordeel opgetreden. Scholen oordelen positiever over (de bijdrage van het ZAT aan) een goede probleemtaxatie en diagnostiek, het tijdig signaleren van problemen van leerlingen, de vermindering van het aantal voortijdige schoolverlaters, en de vermindering van het aantal thuiszitters na interventie door het ZAT.

Er bestaat een samenhang tussen het oordeel over de snelheid van indicatietrajecten enerzijds en de deelname van het REC en bureau jeugdzorg aan het ZAT anderzijds.

Waar het REC cluster 4 deelneemt aan de casusbesprekingen wordt net als in voorgaande jaren positiever geoordeeld over de snelheid van het REC/LGF-indicatietraject: 20% meldt dat er in hoge mate resultaten op dit gebied worden behaald tegen 10% van de ZAT's zonder REC cluster 4. De ZAT's zonder REC-deelname zijn vaker van oordeel dat er juist geen resultaat wordt geboekt (47%) tegen 32% van de ZAT's met deelname van REC cluster 4.

Een soortgelijk beeld zien we bij deelname van bureau jeugdzorg en de snelheid van het indicatietraject.

ZAT's met bureau jeugdzorg als samenwerkingspartner vinden vaker dat er in hoge mate resultaten worden geboekt bij de indicatiesnelheid dan ZAT's zonder bureau jeugdzorg (26% tegen 9%). ZAT's zonder bureau jeugdzorg melden vaker dan gemiddeld dat er geen resultaten worden behaald (55%) tegen 21% van de ZAT's met bureau jeugdzorg.

4. Ambulante begeleiding

De ervaring van scholen voor voortgezet onderwijs met ambulante begeleiding door het regionaal expertisecentrum (REC) is het thema van dit hoofdstuk. Voor drie onderwerpen zijn uitspraken voorgelegd waarover scholen een oordeel konden geven. De drie onderwerpen hebben betrekking op de relatie tussen de ambulant begeleiders (AB'ers) en de school, de kwaliteit van het begeleidingsplan en de kwaliteiten van de AB'ers.

Relatie tussen AB'ers en de school

Bijna alle scholen (96%) vinden in voldoende tot hoge mate dat de hulpbehoefte van leerlingen en de school centraal staan en dat de AB'er een dienstverlenende houding heeft. Het eerste punt wordt hoger gewaardeerd (62%) dan het tweede punt (52%).

De mate waarin de school zelf de koers en richting van de ambulante begeleiding kan bepalen, wordt positief beoordeeld (94%), positiever zelfs dan vorig jaar.

Scholen blijven wat meer verdeeld over de informatie die de AB'er verschaft over de inzet van beschikbare middelen en uren. Vijftien procent heeft er maar in geringe mate zicht op.

Kwaliteit van het begeleidingsplan

Scholen zijn in het algemeen positief in hun oordeel over diverse kwaliteitsaspecten.

De kwaliteit van de begeleiding wordt overwegend positief beoordeeld: 91% tot 95% oordeelt met 'in voldoende mate' of 'in hoge mate'. Een klein deel van de scholen (3% tot 7%) beoordeelt de kwaliteit van onderdelen van het begeleidingsplan met 'geringe mate'.

Ten opzichte van 2010 is er in het oordeel niet significant veranderd.

Kwaliteiten van de ambulante begeleiders

De kwaliteit van de ambulante begeleiders wordt in het algemeen als voldoende of goed beoordeeld, maar op onderdelen treden er verschillen op.

Scholen zijn het meest te spreken over de expertise van de AB'er voor de zorgbehoefte van leerling (63% in hoge mate), en mate waarin de AB'er planmatig en professioneel te werk gaat (56% in hoge mate). Over andere kwaliteitsaspecten zijn scholen meer gematigd en verdeeld in hun waardering van de ambulante begeleiding. Het betreft de mate waarin de AB'er expertise heeft voor de zorgbehoefte van de school (minder dan de helft vindt dat in hoge mate of in voldoende mate), goed inzicht in de mogelijkheden van de school, en de mate waarin AB'ers efficiënt worden ingezet. Circa 7% van de scholen vindt dat de kwaliteit van de ambulante begeleiding op deze drie terreinen slechts in geringe mate voldoet.

Op twee uitzonderingen na zijn er tussen onderwijstypen geen verschillen in oordeel over de ambulante begeleiding. Er treden verschillen tussen scholen op in de mate waarin de AB'er over voldoende expertise beschikt met betrekking tot de zorgbehoefte van leerlingen. Scholen voor praktijkonderwijs zijn minder vaak van oordeel dat de AB'er over voldoende expertise beschikt (46% vindt dat in hoge mate), havo/vwo-scholen vinden juist van wel (75%).

Het tweede verschil doet zich eveneens tussen de eerder genoemde schooltypen voor. Scholen voor praktijkonderwijs vinden minder vaak (39% in hoge mate) dat de AB'er goed zicht heeft op de mogelijkheden van de school, terwijl 62% van de havo/vwo-scholen dit oordeel is toegedaan.

Bij de andere twee schooltypen (categoraal vmbo en brede scholengemeenschappen) zijn deze verschillen er niet.

		2011				2010
		helemaal niet	geringe mate	voldoende mate	hoge mate	hoge mate
de relatie tussen AB'ers en de school						
a.	de hulpbehoefte van leerling en school staat centraal	0	2	33	63	62
b.	de AB'er heeft een dienstverlenende houding	0	3	38	57	52
c.	de school geeft de koers en de richting aan	0	4	44	*50	41
d.	de school heeft goed zicht op de beschikbare middelen en uren	1	15	43	40	35
de kwaliteit van het begeleidingsplan						
e.	wensen van school zijn goed verwerkt in het begeleidingsplan	1	4	49	44	41
f.	activiteiten worden conform het begeleidingsplan uitgevoerd	1	3	51	44	39
g.	activiteiten worden regelmatig geëvalueerd	1	7	45	46	46
h.	op grond van evaluatie worden plannen bijgesteld	1	7	45	46	41
de kwaliteiten van de ambulante begeleiders						
i.	de AB'er heeft expertise m.b.t. de zorgbehoefte van de leerling	0	3	33	63	-
j.	de AB'er heeft expertise m.b.t. de zorgbehoefte van de school	1	7	45	46	-
k.	de AB'er heeft goed zicht op de mogelijkheden van de school	1	7	45	*46	38
l.	de AB'er werkt professioneel en planmatig	0	4	38	56	52
m.	AB'ers worden op de schoollocatie efficiënt ingezet	1	8	45	45	41
n.		584				643

Tabel 4.1
Oordeel over
aspecten van
ambulante
begeleiding door
REC's, 2010-2011
(in procenten)#

(#) percentages
'geen antwoord'
niet vermeld
(-) niet opgenomen
in vragenlijst
(*) significant
verschil ($p < 0.05$)
t.o.v. 2010

Bijlage 1 Betrouwbaarheidsmarges

Het is gebruikelijk bij enquêteonderzoek betrouwbaarheidsmarges aan te geven.

De gehanteerde betrouwbaarheidsmarges in het onderzoek zijn afgeleid uit de onderstaande tabel. De afwijkingsmarges gelden voor een normale verdeling en een betrouwbaarheid van 95%.

Deze tabel laat zich als volgt lezen. Bij een totaal van 400 respondenten van wie 25% ja zegt op de vraag 'Bent u het hiermee eens?' (zie grijsgekleurde cel in de tabel) ligt dit percentage in 95% van de gevallen in werkelijkheid tussen 20,6% (25,0-4,4) en 29,4% (25,0+4,4).

Hoe groter de steekproef, hoe kleiner de marges. Genoemde marges gelden bij benadering.

	percentage in tabel			
	5% ja 95% nee	10% ja 90% nee	25% ja 75% nee	50% ja 50% nee
subtotaal in tabel				
100	4,9	6,4	8,9	10,2
200	3,3	4,4	6,2	7,2
300	2,6	3,6	5,0	5,8
400	2,3	3,1	4,4	5,0
600	1,9	2,5	3,5	4,1
700	1,7	2,4	3,3	3,8
800	1,5	2,1	3,0	3,5

Tabel 95%-betrouwbaarheidsmarges bij gegeven absoluut aantal en percentage

Bijlage 2 Gebruikte afkortingen

AB'er	ambulant begeleider
ADHD	attention deficit hyperactivity disorder; stoornis die wordt gekenmerkt door aandachtstekort, overbeweeglijkheid en impulsiviteit
AMW	algemeen maatschappelijk werk
ASS	autismespectrumstoornissen
avo	algemeen vormend onderwijs (brugjaren)
AWBZ-zorg	zorg betaald uit de Algemene wet bijzondere ziektekosten (AWBZ)
CJG	centrum voor jeugd en gezin
GGD	Gemeentelijke Geneeskundige Dienst
ggz	geestelijke gezondheidszorg
JCO	justitieel casuoverleg
jpgz	jeugdgezondheidszorg
LGF	leerlinggebonden financiering
LVG-zorg	zorg voor kinderen en jongeren met een lichte verstandelijke handicap
mbo	middelbaar beroepsonderwijs
MEE	ondersteuningsorganisatie voor mensen met een beperking (onder wie mensen met een lichamelijke handicap of chronische aandoening, een verstandelijke handicap of autismespectrum-stoornis)
NJi	Nederlands Jeugdinstituut
OPDC	orthopedagogisch-didactisch centrum
po	primair onderwijs
PCL	permanente commissie leerlingenzorg
PPD-NOS	pervasive developmental disorders not otherwise specified; stoornissen die problemen veroorzaken op het gebied van sociale contacten en communicatie, maar die niet voldoen aan alle criteria voor een autistische stoornis
pro	praktijkonderwijs

REC	regionaal expertisecentrum
RMC	regionale meld- en coördinatiepunten (punten waar alle school-verlaters zonder startkwalificatie (diploma havo, vwo of mbo-2) tot en met 23 jaar worden gemeld)
so	speciaal onderwijs
swo-vo	samenwerkingsverband voortgezet onderwijs
vmbo	voortgezet middelbaar beroepsonderwijs
VIR	Verwijsindex risico's jeugdigen
vo	voortgezet onderwijs
vso	voortgezet speciaal onderwijs
WSNS-verband	samenwerkingsverband Weer samen naar school (samenwerking tussen basisscholen waarbij men ernaar streeft om kinderen met (leer)problemen in het regulier onderwijs te laten blijven en niet te verwijzen naar speciale scholen voor basisonderwijs)
ZAT	zorg- en adviesteam

Het Nederlands Jeugdinstituut: kennis over jeugd en opvoeding

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Wilt u meer weten over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen, dan kunt u terecht op onze website www.nji.nl. Wilt u op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale *Nieuwsbrief Jeugd*.

Colofon

© 2012 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit onderzoek verricht in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in deze publicatie zo juist en actueel mogelijk te maken. Auteurs of uitgever kunnen niet verantwoordelijk worden gesteld voor mogelijke nadelen die lezers door eventuele onvolkomenheden in deze publicatie zouden kunnen ondervinden.

Auteurs

Paolo van der Steenhoven (Nederlands Jeugdinstituut)

Dolf van Veen (Ambassadeur Samenwerken voor de Jeugd)

Vormgeving

Volta_ontwerpers

Omslagfoto

Marcel van den Bergh

Drukwerk

Buro Extern

ISBN

978-90-814102-7-4

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Telefoon (030) 230 63 44

Website www.nji.nl

In deze publicatie vindt u het verslag van het jaarlijkse onderzoek naar de leerlingenzorg en zorg- en adviesteams (ZAT's) in het voortgezet onderwijs in Nederland. Het onderzoek is verricht door het Nederlands Jeugdinstituut in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De nadruk van het onderzoek ligt op de samenwerking van de leerlingenzorg van scholen voor voortgezet onderwijs en (externe) instellingen op het gebied van gezondheidszorg, welzijn, jeugdzorg, veiligheid en leerplicht in ZAT's, als ook op de bestuurlijke afspraken over de deelname van deze partijen in de ZAT's. In de *Monitor Leerlingenzorg en ZAT's in het voortgezet onderwijs 2011* zijn de belangrijkste bevindingen samengevat.

Paolo van der Steenhoven is als senior onderzoeker verbonden aan het Nederlands Jeugdinstituut.

Dolf van Veen is bijzonder hoogleraar Grootstedelijk Onderwijs en Jeugdbeleid aan de Universiteit van Nottingham en lector op hetzelfde terrein aan Hogeschool Inholland, en ambassadeur Samenwerken voor de Jeugd namens het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

ISBN 978-90-814102-7-4

Nederlands
Jeugd
instituut

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

030 - 230 63 44

website www.nji.nl

e-mail info@nji.nl